

פרידת אברהם ולוט

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: ... וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: (בראשית יב א, ד).¹

ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפריזי אז ישב בארץ: ויאמר אברהם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו: הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה: וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת ה' את סדם ואת עמרה כגן ה' פארץ מצרים באכה צער: ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: (בראשית יג ז-יא).²

ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו והוא ישב בסדם: ... וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלוש מאות וירדף עד דן: ... וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם: (בראשית יד יב, טז).³

ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט: (בראשית פרק יט כט).⁴

בראשית רבה מא ה פרשת לך לך – חשבונות ירושה

"ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם ובין רועי מקנה לוט" (בראשית יג ז).⁵ רבי ברכיה בשם רבי יהודה ב"ר סימון אמר: בהמתו של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה ובהמתו של לוט לא היתה יוצאה זמומה. היו אומרים להם רועי אברהם: הותר הגזל? היו אומרים להם רועי לוט: כך אמר הקב"ה לאברהם: "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (בראשית יב ז), ואברהם פרדה עקרה ואינו מוליד, למחר הוא מת ולוט בן אחיו יורשו, ואם אוכלים,

¹ בסוף הפרשה הקודמת למדנו על התחלת המסע של תרח עם משפחתו "מאור כשדים ללכת ארצה כנען" (בראשית יא לא), אלא שתרח וכפי הנראה שאר משפחתו, נשארים ב"חצי הדרך", בחרן. (ראו פירוש רא"ם על רש"י, בראש הפרשה, שמנסה להסביר היכן היה נחור במסע זה וכיצד זה פותר את הבעיה ש"משפחתי ובית אב"י הוא ארם נהריים אצל אליעזר, אבל חרן אצל יעקב). את החצי השני של המסע, מחרן לארץ כנען עושה אברהם, במצוות הקב"ה בתחילת פרשתנו, כאשר מכל המשפחה נלווה אליו אחיינו לוט שאברהם לוקח אותו תחת חסותו. (לוט הוא בנו של הרן אחיו הצעיר של אברהם שעפ"י המדרש מת משום שתמך באברהם, ראו בראשית רבה לח יג). ראו דפים קרובים לנושא זה: **תרח סבנו** בפרשת לך וכן **בית נחור** בפרשת וירא.

² דלגנו על אירוע ירידתו של אברהם למצרים, בו המקרא לא מגלה לנו איפה היה שם לוט. עפ"י המדרש שנראה להלן, ירד לוט עם אברהם (הוא עדיין אברהם) למצרים וחזר איתו לכנען. לא נוכל כמובן לעבור על כל האירועים והאזכורים בתורה בהם נכרכו אברהם ולוט (מנינו 12 כאלה בפרשות לך לך ווירא). אירוע מרכזי, ללא ספק, הוא שלאחר החזרה ממצרים, מתגלע בשלב מסוים ריב בין רועי אברהם ורועי לוט ובו נבקש להתמקד. הכתוב אמנם מדגיש שהריב לא היה אישית בין לוט לאברהם אלא בין הרועים, אך הם גם לא ניסו לפשר ולגשר ולהעמיד את הרועים על מקומם, ואולי חשו שהגיעה השעה להיפרד. הנימוק שהתורה נותנת שהפרידה הייתה בשל רכושם הרב, נראה כמסתיר משהו עמוק יותר: האם באמת לא היו מספיק מקומות מרעה בארץ? ראו בראשית לו ו-ז שנימוק זה מופיע גם ב'סיפור הצדדי' של פרידת יעקב ועשו, וגם שם סביר להניח שהסיבה האמתית לפרידה לא הייתה מחסור בשטחי מרעה. ראו איך משה כועס על בני גד ובני ראובן שבאים בנימוק דומה.

³ למרות פרידת לוט ואברהם, אברהם מרגיש אחריות על לוט ויוצא למסע מלחמה נגד ארבעת מלכי הצפון, אלה שקודם לכן נצחו את חמשת מלכי אזור סדום. מעניין שבמלחמה זו אברהם נוקט עמדה ברורה בעד גויי ארץ כנען שהוא כעת מיושביה ונגד מלכי הצפון שהם מארצות מוצאו. בעד כנען שהוא מצאצאי חם ונגד שם. מחד גיסא, תאמר שכל זה בגלל לוט. את אברהם מעניינת משפחתו ולא חשבונות "הגויים" אשר נפרדו אחר המבול". מאידך גיסא, בא המדרש ומגלה לנו שאמרפל הוא נמרוד "שאמר להפיל את אברהם לכבשן האש" ויצא למלחמה על מנת לנקום באברהם (עירובין נג ע"א, בראשית רבה מב ד ועוד). אך גם להאי גיסא, הדברים חוזרים ללוט שאביו הרן מסר נפשו בגין אברהם שניצל מכבשן האש ובגין כך לקח עליו אברהם חסות (הערה 1 לעיל). ראו עוד המדרשים (להלן) שקלסטר פניו של לוט היה דומה לזה של אברהם ואמרפל היה סבור ששבה את אברהם.

⁴ זה האזכור האחרון בתנ"ך של לוט עם אברהם, כעת כבר אברהם ולא אברם, לאחר הציווי על ברית המילה, מעשה שבגיניו מסיים אברהם עצמו בבירור משאר חבריו ואף ממשפחתו (בראשית רבה מב ח). אברהם לא מנסה 'לגיייר' את לוט ולשכנע אותו שימול גם הוא. הפרידה היא סופית ולכאורה אין דרך חזרה. אבל הקב"ה זוכר שאי שם בסדום יש קרוב משפחה (ערל) של אברהם. האם בתפילתו של אברהם על סדום הוא מתעלם במכוון מלוט, או שמא עשה זאת על מנת להצניע את הקשר האישי שלו ומתפלל בלשון כללית: "אולי יש צדיקים בעיר", בכוונה תחילה?

⁵ וסיום הפסוק הוא: "והכנעני והפריזי אז בארץ". לאוזנינו המודרנית זה אולי נשמע כמין תוכחה, איך זה אתם המהגרים מעבר מתקוטטים ביניכם ותושבי הארץ עומדים ומתבוננים בכם וכדברי משה: "מה יאמרו הגויים". אבל המדרש, הולך בדרך אחרת כפי שנראה.

משלהם הם אוכלים.⁶ אמר להם הקב"ה: כך אמרתי לו: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (שם טו יח) - אימתי? לכשיעקרו שבעה עממים מתוכה. "והכנעני והפרזי אז יושב בארץ", עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ.⁷

משנת רבי אליעזר פרשה ח – לוט לא זמם את בהמותיו

תרח היה ממחה ביד לוט, על ידי שלא היתה בהמתו יוצאה זמומה, כדי שלא תשחית את הזרעים, שנאמר: "ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט".⁸ ומנן כשם שהיה [ריב] בין הרועים, כך היה בין אברם ולוט? שנאמר: "ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך".⁹

בראשית רבה מא ו פרשת לך לך – מי לשמאל ומי לימין

"אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה" (בראשית יג ט). אמר לו: אם אתה לשמאל, אנא לדרום. ואם אני לדרום, אתה לשמאל, בין כך ובין כך, אני לדרום. אמר רבי יוחנן: לשני בני אדם, שהיו להם פריים: אחד של חטים ואחד של שעורים. אמר לו: אם החיטים שלי, השעורים שלך. ואם השעורים שלך, החטים שלי, מכל מקום החטים שלי. כך, "אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה". אמר רבי חנינא בר יצחק: ואשמאלה!¹⁰ אין כתיב כאן, אלא ואשמאילה – מכל מקום אני משמאל לאותו האיש.¹¹

בראשית רבה מא ח פרשת לך לך – נהג אברהם כשורה או לא

"וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו" (בראשית יג יד).¹² ר' יודה אמר: כעס היה לאבינו אברהם בשעה שפרש לוט בן אחיו מעמו. אמר הקב"ה: לכל הוא מדבק וללוט בן אחיו אינו מדבק? אתמהא! ר' נחמיה אמר: כעס היה לאבינו אברהם בשעה שהיה לוט בן אחיו מהלך עמו. אמר הקב"ה: אני אמרתי לו "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (בראשית טו יח) והוא מדביק את לוט עימו כדי לרשו! אם כן ילך ויביא לו שני פֶּרְסֻתָּקִים מן

⁶ לשון גוף שלישי במקום גוף ראשון, כמקובל הרבה בלשון חז"ל.

⁷ זכות הכנעני והפרזי בארץ, שאברהם בברית שכרת עם אבימלך (ויצחק חוזר עליה) רק מוסיף עליה, שווה דיון נפרד. עניינינו כאן, הריב בין רועי מקנה אברהם לרועי מקנה לוט שגילוי החיצוני הוא נושא הגזל, ותוכנו הפנימי הוא הבטחת הארץ הקשורה בהבטחת הזרע שניתנה לאברהם עם הגעתו לארץ במסעו השני (עם לוט!) ואשר מתמהמהת לבוא. בנושא זימום בעלי החיים שלא ירעו בשדות זרים, השווה עם המדרשים על גמליו של אברהם אבינו שהיו יוצאים זמומים - בדברינו [בין גמליו של אברהם](#) [אבינו וחמורו של פנחס בן יאיר](#) בפרשה זו. כך או כך, זה תחילת הקרע והפירוד בין אברהם ללוט. האם רק הרועים היו מעורבים בריב זה? אגב, כל העניין נדרש באריכות גם בפסיקתא רבתי ג - בחודש השמיני. אנו ניצמד למדרש בראשית רבה (ומעט לתלמוד) ונעיר מעט מפסיקתא רבתי. הנוסח שם, ראוי לקריאה בפני עצמו.

⁸ "תרח" כאן הוא אולי טעות והכוונה לאברהם. או שמה כבר במסע הראשון של תרח ומשפחתו לחרן, לא הקפיד לוט על חסימת המקנה בדרך. ואע"פ כן לקח אותו אברהם איתו להמשך המסע אולי על מנת לחנכו. האם יתמיד ויעמוד אברהם במשימה זו?

⁹ המשך הפסוק הוא: "כי אנשים אחים אנחנו", ממנו ניתן ללמוד שאולי המריבה בין הרועים לא הגיעה אל אברהם ולוט. אבל לא כך סבורים מרבית המדרשים (בראשם בראשית רבה מא ו בפרשתנו), אשר מכאן ואילך מכנים את אברהם צדיק ואת לוט רשע ושאר כינויי גנאי. ומה נעשה עם המלים האצילות של אברהם "כי אנשים אחים אנחנו"? מדרש בראשית רבה ורבים אחריו מסבירים שכוונתו "שהיה קלסתר פניו דומה לר" (ובגלל זה כאמור לעיל שבה אמרפל את לוט כשחשב שהוא אברהם). מדרש תנחומא לך לך סימן יג שומר את המילים "כי אנשים אחים אנחנו" לנכונותו של אברהם לצאת למלחמה על מנת לפדות את לוט משבים של ארבעה המלכים, ראו דבריו: "מה כתיב למעלה מן הענין? וישמע אברהם כי נשבה אחיו. וכי אחיו היה? אלא ראו ענוותנותו של אברהם, אחר אותה מריבה שכתוב: ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט, אעפ"כ היה קורא אותו אחיו דכתיב: כי אנשים אחים אנחנו". אז לצאת למלחמה בשביל "אחיו" או אחיינו - כן, אבל לפשר במריבת הרועים כאשר הארץ פניהם רחבת ידיים - לא? לדימיון בקלסתר פנים - כן, ולפשר שלום בין הרועים - לא? ראו אגב פירוש בכור שור בראשית פרק יג ז-ח, אשר מחזיר אותנו למדרש הקודם ולהערה 5 בפרט, ואלה דבריו: "והכנעני והפרזי אז ישב בארץ. שלא תתמה ארץ - טובה כארץ - ישראל לא תוכל לישא שני בני - אדם, לכך נאמר: כי הכנעני והפרזי היו שם עמהם. כי אנשים אחים אנחנו. והדבר גנאי הוא, כי יאמרו האחרים: איש אחיו אינם רוצים לסבול, אלא מתקוטטים, מה יעשו באחרים, רעים הם".

¹⁰ שאני אשמיל.

¹¹ כאן נראה שלא רק אין "אנשים אחים אנחנו", אלא שאברהם ממש דוחה את לוט לשמאלו! לאן שלא תלך, מה שלא תבחר לוט, אתה לשמאל ולשעורים ואני לימין ולחטים. ודווקא כאן, לא מקבל רש"י את גישת המדרש ואומר: "אם השמאל ואימנה - בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הוצרך לו שנאמר (יד יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה - אימין את עצמי, כמו ואשמאילה אשמאל את עצמי".

¹² מיד אחרי פרידת אברהם ולוט, חוזר הקב"ה ומתגלה לאברהם, חוזר על הבטחתו הכפולה על הארץ והזרע ומצווה אותו: "קום התהלך בארץ לארפה ולרחבה פי לך ואתנה". ואברהם נוטה אהלו "באלני ממרא אשר בְּחֶבְרוֹן" ובונה שם "מִזְבֵּחַ לַה' ". התגלות הבטחה חוזרות אלה, דווקא לאחר הפרידה מלוט, לא נעלמו מעיני הפרשנים והדרשנים. חלקם אף רואה בשרוש פר"ד כאן תשובה ללעז של רועי לוט על שכינו את אברהם "פרדה עקרה" (לעיל). אבל המשך המדרש, מפתיע.

השוק, ¹³ ויורשים את שלו, כמו שהוא רוצה להוריש לבן אחיו, זהו שכתוב: "גרש לך ויצא מדון" (משלי כב) - גרש לך זה לוט, ויצא מדון: "ויהי ריב בין רועי אברם וגוי" ¹⁴.

בראשית רבה נ ד פרשת וירא – הכנסת אורחים של אברהם ושל לוט

"וירא לוט ויקם לקראתם וגוי ויאמר הנה נא אדוני" (בראשית יט א-ב). רבי יודן ורבי הונא. רבי יודן אמר: סורו נא, אפילו איני כדאי, עקמו עלי את הדרך. רבי הונא אמר: עקמו עלי את הדרך, כדי שלא תהיו נראים באים אצלי. "אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם", אברהם מקדים רחיצה ללינה ולוט מקדים לינה לרחיצה? אלא אברהם מקפיד על טינופת עבודת כוכבים לפיכך הקדים רחיצה, ולוט אינו מקפיד על טינופת עבודת כוכבים. ויש אומרים: אף זה עשה כשורה, כדי שיצאו ויראו אבק על רגליהם שלא יאמרו היכן לנו. ¹⁵

בראשית רבה נא ו פרשת וירא – החסד שעשה לוט עם אברהם

"ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט" [יט כט], מה זכירה נזכר לו? שתיקה ששתק לאברהם בשעה שאמר אברהם על שרה אשתו אחותי היא היה יודע ושותק. ¹⁶

בראשית רבה מא פרשת לך לך – הקרע עם צאצאי לוט

"ויהי בשחת אלהים וגוי ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך וגוי", וכנגדו היו בניו צריכים לפרוע לנו טובות. לא דיין שלא פרעו לנו טובות אלא רעות, "וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור ... ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה" (במדבר כב), "ויאסף אליו את בני עמון ועמלק וילך ויד את ישראל ויירשו את עיר התמרים" (שופטים ג), "ויהי אחרי כן באו בני מואב ובני מדן ועמהם מן העמונים על יהושפט" (דברי הימים ב כ) ... ונכתב חטא שלהם בארבעה מקומות: "לא יבוא עמוני ומואבי על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" (דברים כג), וכתוב (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה וגוי, עמדו ד' נביאים וחתמו גזר דינם, אלו הם: ישעיה וירמיה צפניה ויחזקאל. ¹⁷

¹³ פריסתקים הם אסופים, היינו בני אדם שלא ידוע מוצאם.

¹⁴ מדרשים רבים הולכים בשיטתו של ר' נחמיה שהפרידה מלוט הייתה צעד חיובי, שעד אותה פרידה כעס הקב"ה על אברהם ששיתף את לוט במסעותיו ודרכו החדשה. ראו גם מדרשים כגון תנחומא ויצא כג, פסיקתא רבתי פיסקא ג – ביום השמיני ועוד, שמרגע שנפרד אברהם מלוט חזר אליו הדיבור עם הקב"ה. ועוד רבים המדרשים ברוח זו המגנים את אברהם שלקח איתו את לוט לכל מקום ואת לוט על שהיה כפוי טובה לאברהם ובחר בסדום הרשעה והחטאה, רק משום ש"כולה משקה" (שימו לב להשוואה בפסוק עם צען מצרים), היינו נגרר לחיי החומר. ראו למשל בראשית רבה פרשה מ: "ויסע לוט מקדם הסייע עצמו מקדמונו שלעולם, אי איפשי לא באברהם ולא באלוהו". והנה בא ר' יודה (יהודה) ומציג דעה הפוכה. אברהם אב המון גויים, שקרב רבים תחת כנפי השכינה (ראו בראשית רבה פד ד ופרשנים על הפסוק: "ואת הנפש אשר עשו בחרן"), לא יכול לשמור על קשר עם לוט? לא יכול להיות אפוטרופוס רוחני לאחיינו הוא? ומדוע בכלל יוצא לוט אחיינו של אברהם למסע הנוסף מחרן לארץ כנען? איפה הן אביו של לוט, אחיו של אברהם? ראו מדרש בראשית רבה לח יג על אברהם שובר הפסלים (בדברינו [שבירת פסלים וניתוח מצבות](#) בפרשת לך לך) שלאחר הושלך אברהם לכבשן האש וניצל, תמך בו ה' והושלך במקומו לכבשן ומת. לא בכדי לוקח אברהם את לוט אחיינו תחת חסותו! הוא חייב את זה לה' ר' אחיו. ועכשיו הוא נפרד ממנו בגלל ריב הרועים בלי לנסות לפשר ולגשר? ראו סיוע לשיטה זו במשנת רבי אליעזר פרשה ו: "רבי פנחס אומר: כשפירש לוט מאברהם, היה אברהם מיצר. אמר: כך אמר הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ, שמא למשפחתו הוא נותנה, ואני רחקתי".

¹⁵ ראו פיתוח רעיון דו-צדדי זה במסכת דרך ארץ פרקי בן עזאי פרק ב: "וכיון שנפטר אברהם מן השכינה, בא והשתחוה לפניהם, והכניסן תחת האילן, שנאמר יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. אברהם אמר ואקחה פת לחם וסעדו, אבל לוט מה אמר להם? ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם. אחרים אומרים: לא אמר להם לוט אלא חכמת חכמים. אמר: אילו רואין אותם רוחצין פניהם ורגליהם, נמצאו הורגין אותו ואת אשתו ואת בנותיו, אלא יראו אותן כשואבק על רגליהם, ויאמרו לא באו מן הדרך אלא עכשיו". שוב, כנגד מדרשים המשווים לרעתו של לוט את הכנסת האורחים שלו מול זו של אברהם – חלק המדרש הראשון; עומד החלק השני של המדרש "אחרים אומרים" שמציין את חכמת החיים של לוט.

¹⁶ גם מדרש זה הופך בזכותו של לוט ומזכיר לנו "חוב קטן" נוסף שאברהם חב ללוט. עוד בזכות לוט, ראו ספרי זוטא פרק כז: " ... הא כל אדם כשר שעומד בתוך דור רשע, זכה ליטול שכר כולו. נח עמד בדור המבול זכה ליטול שכר כולו, אברהם עמד בדור הפלגה זכה ליטול שכר כולו, לוט עמד בדור סדום זכה ליטול שכר כולו". אבל שוב מנגד, ועל אותו פסוק "ויהי בשחת אלהים את ערי הכיכר", עומד המדרש הבא.

¹⁷ כאן מתחיל החשבון ההיסטורי עם לוט צאצאיו ועממיו, הם עמון ומואב, בדומה לחשבון עם עשו הוא אדום (וכך גם עם [ישמעאל](#)). חשבון שמגיע עד חורבן בית המקדש הראשון, כמתואר במקבילה באיכה רבה פרשה א סימן לח: "את מוצא בשעה שנכנסו שונאים לבית המקדש נכנסו עמונים ומואבים עמהם, והיו הכל רצין לבוז כסף וזהב, ועמונים ומואבים רצין לבוז את התורה, כדי לעקור (דברים כ"ג) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ". וקדם לכולם מדרש תנאים לדברים פרק כג: "אשר לא קדמו אתכם - אמר הקב"ה: אני הכתבתי בתורת (ב ט) אל תצר את מואב והן משלמין רעה תחת טובה. עליהם נאמר (משלי יז יג) משיב רעה תחת טובה לא תמיש רעה מביתו. ולא עוד אלא שאף לוט אביהם לא שלחתי מתוך ההפיכה אלא בשביל זכות אברהם שנאמר (בראשית יט כט) ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט. והן כפרו במלח יחזרו לחטייה שלהם". מסתבר שהפרידה של לוט מאברהם, הייתה לדורות וטמונה בשרש יחסי עם ישראל עם שכניו. שוב, בדומה לפרידת יעקב ועשו עליה כתבו רבים, אבל פרידת לוט ואברהם קדמה לעשו ויעקב וגם לפרידת צאצאי אברהם.

מסכת נזיר כג ע"א, הוריות י ע"ב – לא יבוא עמוני ומואבי

דרש רבא, מאי דכתיב: "אֶחָ נִפְשָׁע מִקְרִית עֹז וּמִדִּינִים כְּבָרִיחַ אַרְמוֹן" (משלי יח יט)? אח נפשע מקרית עוז - זה לוט שפירש מאברהם, ומדינים כבריח ארמון - שהטיל מדינים כבריחין וארמון: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". דרש רבא, ואיתימא רבי יצחק, מאי דכתיב: "לתאוה יבקש נפרד ובכל תושיה יתגלע"? לתאוה יבקש נפרד - זה לוט, ובכל תושיה יתגלע - שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, דתנן: עמוני ומואבי אסורין, ואיסורן איסור עולם.¹⁸

בראשית רבה מא ד פרשת לך לך – שתי מציאות נמצאו בסדום

"וְגַם לְלוֹט הֵלְךְ אֶת אֲבָרָם הִהָה צֶאֱן וּבָקֶר וְאֶהֱלִים" (בראשית יג ה). רבי טוביה בר יצחק אמר: שני אוהלים: רות המואביה ונעמה העמונית.¹⁹ דכוותה: "קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך וגוי", רבי טוביה בר רבי יצחק אמר ב' אוהלים. רבי יוסי ברבי יצחק אמר: שתי מציאות: רות המואביה ונעמה העמונית, א"ר יצחק: "מִצְאָתִי דָּוָד עֲבָדִי בְּשָׁמֶן קִדְּשִׁי מִשְׁחָתִיו" (תהלים פט כא) - היכן מצאתיו? בסדום.²⁰

שבת שלום וגשמים בעיתם²¹**מחלקי המים**

מים אחרונים: פרישת לוט ואברהם נסגרת במגילת רות! בין אם נשפוט את אברהם לחומרה על שמהר להיפרד מלוט, על שאמר: "כי אנשים אחים אנחנו... היפרד נא מעלי" ונגרר אחרי מריבות הרועים, ובין שנאמר שפרידת לוט העמידה את אברהם באור חדש ונקי יותר ולא נחמיר איתו, לא נוכל להימלט מהמעגל רב השנים והדורות שבין צאצאי אברהם וצאצאי לוט. אחרי פרידתו מאברהם מתדרדר לוט וממעשה הזנות שלו עם בנותיו נולדים עמון ומואב. הוא עם מואב שהחטיא את ישראל בשיטים על סיפה של הכניסה לארץ. הם מואב ועמון שנאסר על זרעם להסתפח לעם ישראל לעולם, ככתוב: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם" (דברים כג ד). מזרעו של בלק מלכם ששכר את בלעם לקלל את ישראל ומעגלון מלך מואב שנלחם בישראל בתקופת השופטים, מהם יצאה רות המואביה שבאה לחסות בצל כנפי השכינה ולהידבק עם עם ישראל! ובגינה התחדשה ההלכה: "עמונית ולא עמונית, מואבי ולא מואביה". רות חוזרת ומאחדת את בית אברהם שנחלק ונפרד בעקבות הריב של רועי לוט עם רועי אברהם. הוא אברהם שאומר ללוט: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך, כי אנשים אחים אנחנו". מצאצאי לוט ושאר 'הרשעים' שבדרך נולדה רות שהפכה להיות "אמה של מלכות" בית יהודה. נסגר המעגל.²²

¹⁸ ובמדרש תנחומא פרשת וירא סימן יב: "אל הקב"ה: חיך, לעצמך את משמרן ולבסוף תינוקות של בית רבן משחקין וקורין ותהרין שתי בנות לוט מאביהן". התורה מגלה את קלונו של צאצאי לוט וכותבת אותם בספר התורה בקנקנתום (עירובין יג ע"א) ובבתי הכנסת קוראים במעשה הזנות של לוט ובנותיו ובמזמרים שיצאו ממנו, שנה אחר שנה. (לא מצאנו את מעשה לוט ובנותיו ברשימת הקטעים בתורה שנקראים ולא מיתרגמים, מגילה כה ע"א). ומה עם מעשה **הזנות בשיטים** של בנות מואב? עד... עד שבאה מגילת רות וחז"ל שדרשו עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואביה והכשירו את צאצאי בנות לוט שהרו לאביהן והיו ראיות להישרף. ולא סתם הוכשרו, אלא להיות בית אם לבית דוד. נשכחו לכאורה כל מעשיהם הנתעבים של לוט ובנותיו, כל רדיפתם את בני ישראל שבאו לגור בשכנותם, כל חסרונותיהם והוכשרו לבוא בקהל. ראו דברינו **לא יבוא עמוני ומואבי** בפרשת כי תצא.

¹⁹ אשתו של שלמה המלך, אמו של רחבעם. ראו מלכים א יד כא.

²⁰ אנחנו חוזרים וחותרים במדרש מראשה ותחילתה של פרשת השבוע, בעת שאברהם חוזר ממצרים "כִּבְדֹּ מֵאֵד בְּמִקְנֵהוּ בְּקָסֶף וּבְזָהָב" (בראשית יג ב). גם לוט, שחיפה על אברהם במצרים ושתק כשאברהם אמר על שרה: "אחותי היא", התברך ברכוש רב צאן ובקר ואהלים". זה אותו הרכוש שגרם לריב ולפירוד ביניהם כפי שראינו. פירוד ומריבה ארוכי טווח בהיסטוריה של עם ישראל והסביבה. אך רבי יצחק מוצא בתוך האוהלים של לוט שני אוהלים טובים, את שתי בנות לוט - שתי מציאות חשובות שנדבקו לבית המלוכה בישראל וייסדו את שושלת בית דוד. איפה נמצא דוד המלך? היהלום שבכתר, הוא שעל כסאו לא ישב זר ולא ינחלו אחרים את כבודו? הוא שלהצמחת קרנו מחדש אנו מתפללים שלוש פעמים ביום. איפה? בסדום! במקום אליו בחר לוט ללכת, במקום של "אנשים רעים וחטאים לה' מאד". ומי מחכה לו שם בסוכה בסדום? אברהם אבינו. ראו דברינו **סוכתה של סדום** בחג הסוכות אחר כותלנו. הרי לנו מנפלאות המקרא והמדרש.

²¹ השבוע התחלנו לשאול על הגשמים ככתוב במסכת תענית פרק א משנה ג: "בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר: בשבעה בו, חמישה עשר יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת". לנקודת המוצא של אברהם אבינו במסעו לארץ. ראו במרא ברכות כט א: "אמר רב ביבי בר אביי: כל השנה כולה מתפלל אדם הביינו חוץ מימות הגשמים, מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים". שיתגשמו שאלותינו ומשאלותינו.

²² והדברים אולי חריפים עוד יותר. ראו ילקוט שמעוני תורה פרשת מטות רמז תשפה: "ועוד שאמר לו הקב"ה לאברהם: אחרים אתה מכניס תחת כנפי ולוט בן אחיך פירש ממני! אף אני אכתוב עליו לדורות לא יבא עמוני ומואבי". הקב"ה מבקר תחילה את אברהם על שביד אחת הוא טורח לגייר אנשים זרים ובשנייה מאפשר ללוט אחיינו לפרוש ממנו, אבל מסכים עם המהלך הזה ומעגן את פרישת לוט מאברהם בדין התורה: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'... עד עולם"! והנה באים מגילת רות וחז"ל ומשייבים את האבן למקומה. בנות מצאצאי בנות לוט לא רק שיבואו בקהל ה' ותתחדש בגינן הלכה, אלא שיהיו בסיס לעוגן לבית דוד. ועדיין קשה מקומם של הנביאים שנשאו נבואות קשות על עמון ומואב (בראשית רבה מא לעיל). הרי הם עומדים היסטורית לאחר תקופת השופטים, דוד ושלמה! האם באנו להתנגשות בין חז"ל לנביאים?